

AERE PERENNIVS

Verslagen en Mededelingen uit het
Medisch-Encyclopaedisch Instituut van de Vrije Universiteit

No. 4 - juli 1971

Dr D. de Moulin, lector in de historia medicinae

Het feit, dat Dr de Moulin per 1 januari 1971 benoemd is tot buitengewoon lector in de geschiedenis der geneeskunde, moge niet alleen aanleiding zijn tot een hartelijke gelukwens niet alleen aan hemzelf en zijn innemende echtgenote, maar aan allen, wien het onderwijs in de historia medicinae in ons land ter harte gaat, tevens ook tot het vermelden van enkele bijzonderheden van zijn persoon en werk.

Vroegere docenten in de geschiedenis der geneeskunde

Academische docenten in de geschiedenis der geneeskunde zijn in ons land steeds schaars geweest, en zijn het nog. Reeds vroeger^I heb ik ze vermeld, maar het is nu wellicht de tijd en hier de plaats om ze te herhalen.

De enige hoogleraar die Nederland ooit heeft gehad met uitsluitend de geschiedenis van de geneeskunde als leeropdracht was A. H. Israëls (1822-1883). Hij is in 1867 benoemd aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam tot lector om een reeks vakken te onderwijzen: de hygiëne, de encyclopaedie, de hodegetiek ("wegwijzing", eenvoudige oriëntatie omtrent studiegang, leermiddelen, etc.) en de geschiedenis der geneeskunde. Bij de omzetting der Doorluchte School in een Universiteit in 1877 behoorde Israëls tot de vele hoogleraren, die tegelijkertijd werden benoemd; nu werd zijn opdracht uitsluitend geschiedenis der geneeskunde.

Israëls stierf reeds zes jaar later, en na zijn dood werd geen opvolger benoemd.

In de beginjaren dezer eeuw is Abraham Kuyper als Minister van Binnenlandse Zaken (waaronder toen ook het Hoger Onderwijs ressor-

I. G. A. Lindeboom. De Betekenis van het onderwijs in de Geschiedenis der Geneeskunde. Geneeskundige Bladen, 45ste reeks, No XI, Bohn, Haarlem, 1953.

teerde) doende geweest Dr H. F. A. Peypers (2 Jan. 1855 - 15 januari 1904) te benoemen tot hoogleraar in de geschiedenis der geneeskunde. Peypers vormde met Stokvis en Tilanus het drietal, dat in 1896 het bekende historische tijdschrift Janus oprichtte. Hij stierf echter voor het tot een benoeming was gekomen.

Daarop heeft Kuyper, die grote waarde hechtte aan het stichten van een leerstoel in de *historia medicinae*, in 1904 wel bewilligd in de benoeming van E. C. van Leersum (1862-1938) tot hoogleraar in de farmacologie, doch op voorwaarde dat hij de geschiedenis der geneeskunde als nevenopdracht zou aanvaarden. Van Leersum's college's hierover schijnen niet bijzonder gewaardeerd te zijn geweest. In 1920 verkreeg hij ontslag als hoogleraar, om te Amsterdam de functie van Directeur van het Nederlands Instituut voor de Volksvoeding te aanvaarden.

Van Leersum bleef wel publicistisch werkzaam op het gebied van de *historia medicinae*.

Na hem heeft J. G. de Lint, huisarts te Gorcum te Leiden de geschiedenis der geneeskunde onderwezen; vanaf 1924 als *privaat-docent*, en vanaf 1928 als *lector*. Na zijn dood in 1936 bleef zijn plaats echter onvervuld.

Te Amsterdam heeft de Amsterdamse huisarts Th. Schlichting van 1933-1957 als buitengewoon *lector* de *historia medicinae* onderwezen.

In 1950 kreeg ik aan de Vrije Universiteit (ook) de opdracht de encyclopaedie der medische wetenschappen te onderwijzen. In dat kader gaf ik tot nu toe vóór het *candidaatsexamen* een éénjarige cursus over de medische historie, naast een éénjarige cursus in de encyclopaedie (inleiding tot de filosofie der geneeskunde, medische ethiek, etc.).

Het is verheugend dat thans ook de Katholieke Universiteit te Nijmegen over een docent in de geschiedenis der geneeskunde beschikt.

Dr de Moulin

Dr de Moulin werd op 12 september 1919 te Buitenzorg (Java) geboren als de zoon van Prof. Dr Frederik W. K. de Moulin, hoogleraar in de anatomie aan de School voor Veterinaire Geneeskunde aldaar, en Albertine A. H. Kroon. Zijn studie in de geneeskunde aan de Universiteit te Utrecht, begonnen in 1939, werd onderbroken door de laatste wereldoorlog. In 1943 slaagde hij er in naar Engeland te ontsnappen.

Als luitenant in de Nederlands-Indische strijdkrachten nam hij deel aan de strijdtocht der Amerikanen in Nieuw Guinea, en werd met het Nederlandse Militaire Kruis en enige medaille's onderscheiden.

Teruggekeerd in Nederland hervatte hij zijn medische studie, werd in 1949 tot arts bevorderd en genoot daarna een zes-jarige opleiding tot chirurg te Tilburg.

Van 1958 tot 1964 was de Moulin hoofd van de afdeling chirurgie in het St. Luidina Hospitaal te Boxtel .

In het laatstgenoemde jaar, 1964, promoveerde hij bij Prof. Dr E. J. Moeys (co-promotor Prof. Dr R. R. Post) tot doctor in de geneeskunde op een fraai proefschrift De Heelkunde in de Middeleeuwen, waarbij hij het welverdiende praedicaat cum laude verwierf. In hetzelfde jaar volgde zijn benoeming tot lector in de algemene heelkunde te Nijmegen. In de beide volgende jaren fungeerde hij als waarnemend hoofd der heelkundige afdeling.

Dat men inzag, dat Dr de Moulin de geschiedenis der geneeskunde niet maar als een liefhebberij doch als man van wetenschap beoefende, kan blijken uit het feit, dat hij in 1967 gedurende een half jaar te Baltimore "visiting lecturer" was in de geschiedenis der geneeskunde, in het Johns Hopkins Institute of the History of Medicine aldaar.

Sinds November 1969 is de Moulin, na eerst vice-voorzitter geweest te zijn, voorzitter van het Genootschap voor de Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen.

Zijn voornaamste medisch-historische belangstelling gaat uit naar

de heel - en geneeskunde in de Middeleeuwen, al blijkt uit zijn oeuvre zeker ook een bredere aandacht. Op eigen verzoek verkreeg hij op 1 januari 1971 ontslag als lector in de heelkunde. Op dezelfde datum werd hij benoemd in de functie, die tot deze notitie aanleiding gaf, en op 15 januari 1971 hervatte hij zijn chirurgische praktijk te Boxtel.

Zijn geschiedgeneeskundige publicaties verschenen grotendeels in Engels-talige periodieken. Een lijst daarvan moge hier volgen.

Medisch-historische publicaties van D.de Moulin.

Historical notes on vascular surgery I: Vascular suture and lateral ligation in the pre-antiseptic era. Arch. chir. neerl. 1955, 7, 218 - 226.

Historical notes on vascular surgery II: Development of vascular suture in the 19th century, after the introduction of antisepsis. Arch. chir. neerl. 1955, 7, 321-330.

Historical notes on vascular surgery III: Development and applications during the first fifteen years of the twentieth century. Arch. chir. neerl., 1956, 8, 31-42.

Some remarks on the early history of bloodtransfusion. Arch. chir. neerl. 1958, 10, 176-183.

Reeks artikelen over heelkunde en over geschiedenis der geneeskunde in : Oosthoek's Encyclopaedie, 5de druk, 1959-1964.

Dominique Anel and his Operation for Aneurysm. Bull. Hist. Med., 1960, 34, 498 -507.

Aneurysms in Antiquity. Arch. chir. neerl., 1961, 13, 49 - 63.

Some more historical notes on aneurysm. Arch. chir. neerl., 1961 13, 277-284.

De Heelkunde in de vroegere Middeleeuwen. Leiden, E. J. Brill, 1964, pp. 166

Pijn en Tijd. (Openbare les). Leiden, E. J. Brill, 1967, p. 24.

Honderd jaar geleden in Glasgow. Ned. T. Geneesk. 1966, 110, 906-907.

Chirurgische Illustrationen aus dem frühen Mittelalter. In: Current Problems in History of Medicine, Basel and New York, S. Karger, 1966, p. 284-285.

Medical History in the United States. Janus, 54, 253-255, 1967.

The influence of Caelius Aurelianus on early medieval Surgery. Aui XXI Congresso internazionale di Storia della Medicina. 1485-1488. Rome, E. Cossidente, 1970.

De historia medica in de Verenigde Staten. Aere Perennius, 2, 21-40, 1970.

Ter perse:

Jean Palfijn et l'évolution de la chirurgie. In: Acta van het Europees Seminarie voor Kunst en Beschaving in België, 1970.

De medische litteratuur in het verleden. Verschijnt bij Stafleu, Leiden.

Wilhelm Fabry. : Encyclopédie de la Science et de la Technique. Edizione Scientifiche e Tecniche, Milaan.

But pain is perfect misery.....In: Bull. Hist. Med.

Cutting for the stone in the early middle ages. In: Bull. Hist. Med.

La déontologie médicale du haut moyen-âge. In: Actes du 22-ième Congrès international d'histoire de la médecine. Boekarest.

G. A. L.

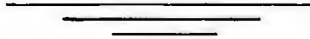
Promotie.

Op 26 mei 1971 promoveerde te Leiden Drs. A. van der Zwan op een proefschrift, getiteld: Hypofysetumoren. (Pituitary Tumors.)

Dr van der Zwan is jarenlang student-assistent geweest aan ons instituut. In deze periode heeft hij twee artikelen geschreven: Antiek Hermafroditisme, in: Geloof en Wetenschap 60 (1962), 10, 219-35 en: Descartes en de geneeskunde, in: Ned. T. Geneesk. 102 (1958) 48, 2382-86.

Reeds in deze periode toonde hij belangstelling voor de geschiedenis van de opvattingen over de hypofyse. Dit weerspiegelt zich in het eerste gedeelte van zijn proefschrift (17 tot 31), dat medisch-historisch van karakter is.

Gaarne bieden wij de jonge doctor ook op deze plaats onze harte-lijke gelukwensen aan.

Contributies Stichting Historia Medicinae

De contribuanten en donateurs van de Stichting ' Historia Medicinae' wordt vriendelijk verzocht hun bijdrage voor het jaar 1971 te willen storten op postgirorekening 1135214, gemeentegirorekening H 27701, of op rekening No. 644657 van Bank Mees & Hope, Assumburg 150, Amsterdam-Buitenveldert, alles ten name van de Stichting. Adres: Noordhollandstraat 6, Amsterdam-Buitenveldert.

In Memoriam Gustav Scherz (1895 - 1971)

Als een bliksemslag uit heldere hemel ontving ik onlangs een telegram uit Kopenhagen, dat Gustav Scherz de vorige dag door een noodlottig ongeval om het leven was gekomen: één der ontelbare slachtoffers van het moderne verkeer.

Bij navraag bleek hij te zijn overleden aan een schedelbasisfractuur, iets wat - ook voor de meest vitale geest - een van de allergrootste bedreigingen vormt. Zelfs de onmiddellijk intensief verleende zorg mocht niet verhinderen, dat hij op maandag 29 maart 1971 uit dit leven heenging.

Gustav Carl Scherz werd op 17 februari 1895 te Wenen geboren. Na de middelbare school en filosofische en theologische studies in Oostenrijk, komt hij in 1922 naar Denemarken en wordt Deen met de Denen, in zielzorg en onderwijs. Vanaf 1936 gaat hij zich levendig interesseren voor leven en werken van Niels Stensen, en uit deze interesse zijn een hele reeks artikelen en monografieën geboren, die de naam en faam van Steno hebben bekend gemaakt, maar eveneens Gustav Scherz hebben leren kennen als een ijverig, serieus en wetenschappelijk speurder naar de levensgang van een der zeer grote wetenschappelijke vorsers der zeventiende eeuw: Nicolaus Stenonis, Hafniae Danus.

Gustav Scherz heeft baanbrekend werk verricht - en daardoor voor altijd de Stensen-onderzoekers aan zich verplicht - door de uitgave (samen met Knud Larsen) van de Opera Theologica van Niels Stensen, Hafniae 1941-47, gevolgd in 1952 door diens Epistolae, beide in twee delen.

Al had hij slechts dit gepresteerd, dan zou dit al reden genoeg zijn om de komende generaties zijn naam met ere te laten noemen. Maar na dien zijn nog zovele werken van zijn hand verschenen, dat wij zijn plotselinge dood - hij voelde zich waarschijnlijk " pas" 76! - als een groot verlies mogen beschouwen. Men behoeft maar een blik te wer-

pen op p. 297 van het werk: Leven en Werk van Niels Stensen (1638-1686) (Leiden 1968).

De wetenschappelijke wereld heeft zijn verdiensten wel willen erkennen. In 1956 ontving hij de titel PH. D. van de Kopenhaagse Universiteit, enige jaren later gevolgd door de titel Doctor honoris causa theologiae van de Universiteit van Münster en Doctor honoris causa rerum naturalium van de Universiteit van Freiburg (Zwitserland), respectievelijk in 1958 en 1960.

Een hoogtepunt in zijn leven was het Internationale Symposium in Kopenhagen (1965) over Steno en het onderzoek van de hersenen in de 17de eeuw, waarvoor hij medisch - historici bijeenbracht uit vele windstreken. Als gast in de U.S.A. had hij het grote geluk de - nog niet bekende - eerste gedrukte wetenschappelijke verhandeling van Niels Stensen te ontdekken in de Loganian Library te Philadelphia (1959).

Zijn laatste bekende werk is: Steno, Geological Papers (1969). Het was bedoeld in twee delen. Deel II: Steno. Dissertations was juist bij de drukker, toen de dood de editor uit dit leven sleepte. Dit zal nu posthuum verschijnen met een voorwoord van Prof. Dr Arne Noe-Nygaard.

Het is ondoenlijk zulk een rijk leven als dat van Gustav Scherz in enige regels te schetsen. Hij heeft geleefd uit de volheid van zijn werk in zielzorg en wetenschap. Het brandend vuur in beide zal verhinderen, dat het begonnen werk zal worden veronachtzaamd. Zijn werken gaan zeker niet met hem in het graf!

Wij mogen hopen, dat Gustav Scherz nu dichter zal staan bij de Longe pulcherrima quae ignorantur, waarvan Steno spreekt in zijn grootse rede als Anatomicus Regius te Kopenhagen. En dit is dan een troost voor degenen, die het voortaan moeten stellen zonder zijn kennis in Stenonianis. Ars longa, vita brevis is waar, ook als men zo plotseling als vitale zeventiger uit dit leven wordt getrokken.

Pater Gustav Scherz ruste in vrede !

J.G. Vugs

In memoriam Ralph Major (1884-1970).

Op 86-jarige leeftijd overleed de Amerikaanse medisch-historicus R. Major, te Kansas City, ons vooral bekend door het standaardwerk A history of medicine, dat in 1954 van zijn hand verscheen in de Verenigde Staten, Canada en het Britse Gemenebest.

Major werd in 1914 benoemd tot hoogleraar in de pathologie en bacteriologie aan de Universiteit van Kansas, waaraan hij, met korte onderbrekingen, tot zijn emeritaat verbonden bleef, en die hij ook daarna nog bleef dienen op velerlei wijze.

Als belangrijkste " kapitaal" voor de bloei van de medische faculteit beschouwde hij het enthousiasme en de werkkraft van de medewerkers.

In 1919 ging Major zich toeleggen op de inwendige geneeskunde, hetgeen leidde tot zijn aanstelling als " chairman of medicine" in 1921, welke functie hij tot 1950 bekleed heeft.

Betreffende de geschiedenis der geneeskunde zij vermeld, dat Major van 1950-54 aan het hoofd stond van de afdeling voor de medische historie van genoemde universiteit. Hij had opdracht het medisch - historisch museum, waarmee begonnen was door zijn vriend Clendening, uit te breiden, en te verzorgen en de groei ervan te bevorderen.

Naast vele publicaties onder andere op het gebied der fysische diagnostiek, militaire geneeskunde, pathologische anatomie, verschenen van R. Major betreffende de medische historie, behalve het reeds genoemde werk, geschriften over de geschiedenis van de bloeddrukmeting, loodvergiftiging, de Papyrus Ebers en klassieke beschrijvingen van ziekten, met biografische gegevens aangaande de schrijvers. In het geheel publiceerde hij 10 boeken en meer dan 200 artikelen.

Major ontving vele eerbewijzen, waaronder de instelling van de " Major Lectures", die ieder jaar in juni worden georganiseerd.

Hij was lid van de "International Academy of the History of Medicine", die 50 leden telt.

Ook was hij één van de weinige Amerikanen, die uitgenodigd werden, toe te treden tot de "Royal Society of Medicine".

Lit.: (Anoniem) Major dies. Bulletin The University of Kansas Medical Center and School of Medicine. (1970), 22, 2, 1.

Enige publicaties van Major:

Classic Descriptions of Disease, With Biographical Sketches of the Authors, Springfield, III: C. C. Thomas, 1932.

Disease and Destiny. Preface by Logan Clendening, M. D. New York, London. D. Appleton-Century Co., Inc. 1936.

Faiths That Healed. New York, London. D. Appleton-Century Co., Inc., 1940.

A History of Medicine. Springfield, III. C. C. Thomas, 1954.

The History of Taking The Blood Pressure. New York. P. B. Hoeber, Inc. 1930.

The Papyrus Ebers. New York. P. B. Hoeber, Inc. 1930.

Some Landmarks in the History of Lead Poisoning. New York. P. B. Hoeber, Inc., 1931.

A. M. G. -H.

Een bezoek aan het "Institut für Geschichte der Medizin"
van de universiteit te Münster.

Op woensdag 16 juni 1971 hebben de werkers aan het Medisch Encyclopaedisch Instituut van de Vrije Universiteit, voorzover niet verhinderd, een bezoek gebracht aan het Instituut voor de Geschiedenis der Geneeskunde te Münster (Westfalen), Waldeyerstrasse 27. De bedoeling van dit bezoek was een wederzijdse kennismaking en onderlinge gedachtenwisseling met Duitse medisch-historici. Daartoe had de directeur van het Instituut Prof. Dr K. E. Rothsuh aanplakbil-

jetten doen vervaardigen en aan zusterinstellingen doen toekomen. Van Nederlandse zijde waren in dit verband ook enkele, niet aan het Instituut verbonden, beoefenaars der medische historie uitgenodigd deze dag mede te maken. Zodoende bedroeg het aantal Nederlandse deelnemers: 13. Deze hebben voor een groot deel in twee auto's gereisd.

De eerste bevatte: Prof. Dr G. A. Lindeboom, Mej. C. M. T. Kermer, conservatrice van het museum-in-oprichting, Drs G. K. Kimsma en Mej. A. A. G. Ham, instituutssecretaresse. De andere auto vervoerde Dr J. V. Meininger, Mevrouw A. M. Geist-Hofman, Mevrouw C. M. Verkroost en de Heer D. J. B. Ringoir, arts, tijdelijk in militaire dienst. Dr Ö. Bánki had zich reeds de avond tevoren naar Münster begeben.

Voorts werd de dag vanuit Holland bezocht door Dr D. de Moulin, en zijn student-assistent de Heer A. J. M. Hilde uit Nijmegen, Mevrouw Dr A. M. Luyendijk-Elshout (Leiden-Oegstgeest) en Dr J. H. Sypkens Smit, Hattum.

Van Duitse zijde waren aanwezig:

1. Prof. Dr K. E. Rothschuh, directeur van het Instituut;
2. Prof. Dr R. Toellner, zijn medewerker, doch benoemd tot hoogleraar in de geschiedenis van de geneeskunde te Berlijn, als opvolger van Prof. Dr H. Goertz, die de leerstoel te München heeft ingenomen;
3. Dr Chr. Probst, sinds 6 jaar medewerker aan het Münsterse Instituut;
4. Dr med. Johanna Berger-Bleker, vanaf 1966 medewerkster aan het Instituut;
5. Prof. N. Mani, hoogleraar in de historia medicinae te Bonn;
6. Prof. Dr G. Mann, idem te Marburg.
7. Dr K. Dieckhöfer, Bonn;
8. Dr Buchholz, Keulen;
9. Dr Norpoth, Essen
10. Dr. med. habil. E. Püschel, kinderarts-medisch historicus te Bochum.

Verschillende dezer heren waren vergezeld van hun echtgenotes.

Van het Nederlandse consulaat waren voor een deel van de tijd aanwezig de consul de Heer Gerbig, en Mevrouw Nowak.

De leerstoel

Het instituut is in 1960 opgericht; bij het 10-jarig bestaan in 1970 werd een kleine brochure uitgegeven, waaraan verschillende gegevens mogen worden ontleend (daarnaast een dankbaar gebruik makend van de aantekeningen van Mevr. Verkroost en Mej. Ham).

Sinds 1908 werden aan de universiteit te Münster van tijd tot tijd, niet geregeld, colleges in de geschiedenis der geneeskunde gegeven, door verschillende docenten (Prof. Arneth en Dr Fraatz).

In 1952 kreeg de huidige directeur, Dr Karl Eduard Rothsuh, destijds " auszerplanmäszig" professor in de fysiologie, een leeropdracht voor de geschiedenis en de theorie der geneeskunde, welke tot 1955 onbezoldigd was. In 1957 werd Prof. Rothsuh benoemd tot " wissenschaftlicher Rat" met de verplichting het bovengenoemde vakgebied in onderwijs en onderzoek op zich te nemen. In 1960 werd Prof. Rothsuh tot buitengewoon hoogleraar in dit vak, en tot directeur van het nieuw opgerichte instituut benoemd; in 1962 volgde zijn benoeming tot ordinarius.

Voorgeschiedenis van het Instituut

Evenals de instelling van de leerstoel had de oprichting van het instituut uiteraard een jaren lange voorgeschiedenis. Reeds in 1955 kon Prof. Rothsuh in het Fysiologisch Laboratorium een klein " handapparaat" ter beschikking stellen.

In 1959 kon in het Fysiologisch Chemisch Instituut, Waldeyerstrasse 15, met welwillende medewerking van de directeur Prof. Lehnartz, een provisorisch instituut worden ingericht met drie ruimten, waarin de bibliotheek onderkomen vond, en een seminaar kon

worden gehouden. De assistent, de secretaresse en doctorandi vonden er werkgelegenheid.

In 1961 kwam de tegenwoordige behuizing ter beschikking, welke na de tweede wereldoorlog als "Humangenetisches Institut" diende, en daarvóór de woning van de anatoom Prof. Heiderich was geweest. Na inwendige verbouwing kon de vroegere, ruime woonvilla in januari 1962 betrokken worden.

Het instituut is dus een onderdeel van de universiteit van Münster, die in 1904 besloot tot instelling ener medische faculteit: in dat jaar werd de praeklinische afdeling opgericht, pas in 1925 de klinische. De gebouwen der geneeskundige faculteit zijn in de onmiddellijke nabijheid van het instituut gelegen.

De inrichting van het Instituut

Bij de inrichting van het instituut heeft men de vele mogelijkheden, welke een grote villa nu eenmaal biedt, ten volle benut.

De benedenverdieping wordt voornamelijk ingenomen door de bibliotheek en de gehoorzaal. Vanuit een ruime hal met garderobe komt men in een tuinkamer, waar de administratie van de boekerij en de huishouding plaats vindt. Rechts komt men dan in de bibliotheek: een grote ruimte, van boekenrekken voorzien, welke een kleine uitbouw heeft, een zitgelegenheid, waar we werden ontvangen.

De bibliotheek, waarvan een deel ook in de kelderverdieping moest geborgen, bevat ongeveer 10.000 banden. De boeken zijn in een hoofdverdeling chronologisch, per eeuw, gerangschikt. Elke " eeuw" is dan weer onderverdeeld naar de verschillende vakken.

In de kelderverdieping bevindt zich een kleine tentoonstellingsruimte waar ook grotere museumvoorwerpen een plaats hebben gevonden, en bovendien, zoals gezegd, een deel der boekerij is opgeborgen, met name oude jaargangen van tijdschriften.

Links in de parterre-verdieping bevindt zich een gehoorzaal voor

ongeveer 70 personen, waarbij zich toiletten bevinden; ze is vanuit de tuinzijde voor het "publiek" toegankelijk.

Op de eerste verdieping bevindt zich de studeerkamer van Prof. Rothschuh, welke men bereikt via een fraaie ontvangkamer. In de studeerkamer bevindt zich een grote verzameling systematisch gerangschikte en opgeborgen diapositieven. Op deze verdieping is ook het secretariaat gevestigd en bevinden zich twee kamers voor wetenschappelijke medewerkers.

In de hal van deze verdieping bevindt zich een grote ladenkast, waarin grotere afbeeldingen en prenten worden opgeborgen.

Van de zolderverdieping tenslotte heeft men door betimmeringen een nuttig gebruik gemaakt door enige studieplaatsen voor doctorandi in te richten.

Het werk in het Instituut

Elk medisch-historisch instituut ontvangt, zeker wat werkwijze en werk betreft, zijn stempel van het hoofd. Prof. Rothschuh is van huis uit fysioloog, en heeft een geschiedenis van de fysiologie geschreven (Physiologie. Der Wandel ihrer Konzepte, Probleme und Methoden vom 16. bis 19. Jahrhundert. Freiburg-München, 1968). Hij is sterk geïnteresseerd in de theoretische achtergronden der geneeskunde, met name zoals die in het medisch denken der zeventiende eeuw werkzaam waren en door Descartes zijn beïnvloed. Prof. Rothschuh heeft de eerste vertaling in het Duits van Descartes ' Traité de l'homme in 1969 bezorgd. Onder zijn leiding bewerkte dissertaties hebben dan ook voor een groot deel betrekking op deze periode. Als voorbeelden dienen:

- a) K. Dechange. Die frühe Naturphilosophie des Henricus Regius (Utrecht 1641) . Münster 1966;
- b) K. Dieckhöfer . Daniel Voet, 1630-1660. Ein Neoaristoteliker des 17. Jahrhunderts. Münster 1968.

De proefschriften verschijnen in een reeks:

"Münstersche Beiträge zur Geschichte und Theorie der Medizin".

In het instituut worden de colleges gegeven: een "Einführung in die Medizin" voor de studenten van het eerste praeklinische semester; voorts worden seminarie-bijeenkomsten gehouden voorafgegaan door een z.g. pro-seminarie over de methodiek.

Aangezien elke student, die zijn arts-diploma wil behalen, een dissertatie moet schrijven, zijn er steeds enkele doctorandi, die enige maanden in het instituut gastvrijheid genieten om hun proefschrift te bewerken. Ook worden oefeningen gehouden in de methodiek en opbouw van medisch-historisch spuurwerk, vooral om onnodig tijdverlies te voorkomen.

De voordrachten

Na de ontvangst met koffie begaven de deelnemers aan deze dag zich naar de gehoorzaal, waar Prof. Roths Schuh een vriendelijk welkomstwoord sprak en daarna voor de discussie de leiding overdroeg aan Prof. Toellner.

Hierop hield Prof. Lindeboom van + 11.20 - 12.05 een voordracht over een onderwerp, dat blijkbaar gekozen was met het oog op de bijzondere belangstelling van het Münsterse instituut, en luidde:

"Florentius Schuyt und der frühe holländische Cartesianismus".

In deze met diapositieven toegelichte lezing werd aandacht besteed aan Florentius Schuyt (1619-69), die van 1640-64 professor is geweest aan de Illustre School te Den Bosch. In het laatstgenoemde jaar (1664) promoveerde hij in de geneeskunde en werd hij bovendien benoemd tot hoogleraar in de medische faculteit te Leiden als opvolger van Adr. Vorstius. Terwijl hij bij zijn promotie in de wijsbegeerte te Utrecht in 1639 van Cartesiaanse zijde heftig werd aangevallen vanwege zijn neo-aristotelische instelling, maakte hij in 1662 Descartes' Traite de l'homme voor het eerst wereldkundig in een latijnse vertaling; pas in 1664 verscheen het Franse origineel te Parijs.

Op de voordracht volgde een levendige discussie.

Hierop werd aan de gasten in het nabijgelegen restaurant "Steinburg", waarheen men zich per auto begaf, een warme maaltijd aangeboden. Hevige regenbuien ontlastten zich in deze middag nog.

Na bezichtiging van het gebouw hield des middags Pirv. Doz. Dr Dr Chr. Probst een voordracht over

Das Krankenexamen in der mechanischen Medizin des Herman Boerhaave, waarin hij de betekenis van het onderzoek aan het ziekbed in de school van Boerhaave, zoals die zich ook te Wenen heeft voortgezet, aan een nadere bespreking onderwierp, waarbij zowel empirische als rationalistische elementen werden aangewezen. Ook op deze lezing volgde een belangwekkende bespreking.

Besluit

Aan het einde van de middagbijeenkomst, die ook onder leiding van Prof. Toellner stond, dankte Prof. Lindeboom in enkele woorden voor de gastvrije ontvangst, welke aan de deelnemers ten deel was gevallen, waaraan hij de uitnodiging toevoegde een volgend jaar de Duitse gastheren als gasten in Amsterdam te mogen ontvangen.

Overigens was de gastvrijheid van Prof. en Mevrouw Rothschuh niet uitgeput, aangezien zij 's avonds degenen, die gelegenheid hadden, ten hunnen huize voor een maaltijd en verdere gedachtenwisseling wilden ontvangen. Van deze gelegenheid maakten van Nederlandse zijde de doctoren Sypkens Smit en Bánki gebruik.

Tenslotte zij nog vermeld, dat de ingezetenen van de eerstgenoemde auto (die 's ochtends even geweest waren in de beroemde St. Lambertijkerk, een 15de eeuwse gothische z.g. "Hallenkerk", waarvan de zijschepen even hoog zijn als het middenschip) nog snel een kort bezoek brachten aan de imposante "Friedenssaal", waar in 1648 de vrede van Münster werd gesloten, welke een einde maakte aan de tachtigjarige oorlog. De wanden der zaal zijn versierd met portretten van allerlei Duitse vorsten en bovendien met de beelden

der twaalf apostelen in prachtig houtsnijwerk; hieronder bevinden zich de eikenhouten, tot banken gerangschikte, zetels der afgevaardigden, waaronder zich afzonderlijke bergplaatsen bevinden. Eén der korte wanden is ingenomen door een indrukwekkende schouw, waarvan men mag hopen, dat vandaaruit de grote zaal voldoende verwarmd kon worden.

Klaarblijkelijk diende de zaal oorspronkelijk voor rechtspraak. In elk geval hing in het midden vanaf het plafond de spreuk: "Audiatur et altera pars - Men hoere beide Parte", waaruit de taalverwantschap van het Duitse en Nederlandse volk nog eens bleek.

-o-o-o-

Postacademiaal onderwijs in de geschiedenis van de geneeskunde

Het Medisch Encyclopaedisch Instituut van de Vrije Universiteit te Amsterdam heeft voor het komende studiejaar een cursus Inleiding tot de geschiedwetenschap der geneeskunde georganiseerd.

Het doel van deze leergang is in Nederland een begin te maken met de wetenschappelijke opleiding van medisch-historici. Zij is dus bedoeld voor belangstellenden in deze tak van wetenschap en voor beginnende beoefenaren daarvan.

In deze eerste cursus zal daarom veel aandacht worden besteed aan: de heuristiek, de methodiek en het zo gevarieerde arbeidsveld van de geschiedenis van de geneeskunde.

De cursus zal worden gehouden in bovengenoemd instituut op 10 zaterdagmiddagen. De bijdrage in de kosten bedraagt f 125,- per persoon (voor rustende geneesheren en nog niet afgestudeerde medisch doctorendi is reductie mogelijk).

Het programma is als volgt:

2 oktober 1971

Prof. Dr G. A. Lindeboom:

Uiteenzetting van de doelstelling en de opzet van de leergang.

De opleiding tot medisch historicus in het buitenland.

De plaats van de geschiedenis van de geneeskunde in de encyclopaedie der wetenschappen en in de medische faculteit.

Bespreking van onderwerpen voor eventuele scripties.

16 oktober 1971

Dr D. de Moulin - Nijmegen

Methodiek en arbeidsveld van de geschiedenis der geneeskunde (1)

30 oktober 1971

Prof. Dr L. Elaut - Gent

Medische mediaevalistiek

Mej. Dr I. H. van Eeghen, adj. archivaris van het Gemeente - archief van Amsterdam.

Medische archieven en archiefonderzoek in Nederland.

13 november 1971

Dr D. de Moulin

Methodiek en arbeidsveld van de geschiedenis der geneeskunde (2)

Dr D. de Moulin

Methodiek en arbeidsveld van de geschiedenis der geneeskunde (3)

27 november 1971

Dr A. M. Luyendijk-Elshout - Leiden

Dr Ö. Bánki - Amsterdam

Anatomische verzamelingen in Nederland.

22 januari 1972

Bezoek aan het Biohistorisch Instituut van de Rijks Universiteit te Utrecht.

Drs G. T. Haneveld - Utrecht

Gebouwen in de geneeskunde.

Prof. Dr F. Verdoorn - Utrecht

Medisch-historische boekerijen, instituten en musea.
(Met dia-projectie)

5 februari 1972

Prof. Dr K. E. Rothschuh - Münster

De ontwikkeling van de antieke fysiologie en van de fysiologie na de renaissance, met bijzondere nadruk op de humores- en de spiritusleer.

19 februari 1972

Prof. Dr G. A. Lindeboom

De ontwikkeling van het ziektebegrip

18 maart 1972

Prof. Dr G. A. Lindeboom

Kunst in de geneeskunde,
medische illustraties en
diaverzamelingen. (Met dia-projectie)

8 april 1972

Dr D. de Moulin

Prof. Dr. G. A. Lindeboom

Bewerking en presentatie van de resultaten van medisch -
historisch onderzoek.

Evaluering van de cursus.

* * *

Cursusleiders: Prof. Dr G. A. Lindeboom

Dr J. V. Meininger.

- Wijzigingen Voorbehouden -

De cursusmiddagen zullen duren van 14.00 uur tot 17.30 uur, met onderbreking van een theepauze van 30 min.

Na elke voordracht zal gelegenheid worden gegeven tot gesprek met de docent en tot onderlinge bespreking van de stof.

Teneinde de zelfwerkzaamheid van de cursisten te bevorderen zal onder meer de gelegenheid geboden worden tot het maken van een scriptie, die door de docenten zal worden beoordeeld en die desgewenst gezamenlijk kan worden besproken.

Aan cursisten, die daartoe de wens te kennen geven kan na afloop

van de leergang een getuigschrift worden uitgereikt.

Aan deze cursus zullen ongeveer 25 personen kunnen deelnemen. Inschrijving geschiedt in volgorde van aanmelding.

De bijdrage kan worden gestort op:

Postgiro No. 1135214, ten name van de "Stichting Historia Medicinae", te Amsterdam, of op de rekening van deze Stichting bij de bank: Bank Mees en Hope, bijkantoor Assumburg 150, Amsterdam (Buitenveldert). (Rek. nr. 644657).

Juni 1971.

Boeken

Verschenen zijn de Acta van het medisch-historisch congres, dat van 22 tot 28 september 1968 te Siena in Italië is gehouden: ATTI del XXI Congresso Internazionale di Storia della Medicina. Vol. I, p. 1-884; Vol. II p. 885-1824.

Men treft hierin ook aan enkele bijdragen van Nederlanders: Dr D. de Moulin: *The Influence of Caelius Aurelianus on Early Medieval Surgery* (p. 1485); Prof. Dr G.A. Lindeboom: *Boerhaave and his Italian Correspondents* (p. 476).

Verdere Nederlandse deelnemers waren: J.G.W. Gispen, J.C. Kooyma, (wijlen) J.J. Nierstrasz, B.S. Soon, A. van der Heer en J. van der Heide.

Elizabeth P. Wittermans and John Z. Bowers. Doctor on Desima. Selected chapters from Jhr J. L. C. Pompe van Meerdervoort's Vijf Jaren in Japan [Five Years in Japan] (1857-1863). Translated and annotated by —. Sophia University, Tokyo, 1970. 144 pp. 4°.

Dr John Bowers, die op 3 oktober 1970 voor onze Medisch-Historische Club een lezing hield over "Dutch Medicine in Feudal Japan" (zie Aere Perennius no. 3, pag. 5), blijft geboeid door de figuur van de jonge, Nederlandse Officier van Gezondheid Pompe van Meerdervoort (1829-1908), die geheel alleen in Japan een groep Japanse studenten in westerse zin tot arts heeft opgeleid. Pompe van Meerdervoort heeft in 1867 een boek van 692 bladzijden over zijn ervaringen in Japan in het licht gezonden, waarin hij zijn indrukken geeft over cultuur en religie, volk en maatschappij, leger en vloot van dit land.

Bowers heeft nu het initiatief genomen tot de uitgave van een vertaling van een aantal gedeelten uit dit boek, waarbij uiteraard medisch-hygiënische gedeelten niet werden vergeten: het laatste hoofdstuk

(pp. 83-123) handelt over " The teaching and practice of medicine".

Het is eigenlijk wel **letwat** beschamend, dat aldus een Nederlandse medisch-historische figuur door een buitenlander in wel zeer verdiende herinnering wordt teruggeroepen — maar een profeet is nu eenmaal dikwijls niet geëerd in zijn vaderland, en door zijn verblijf in Japan werd Bowers' belangstelling in bijzondere mate gaande gemaakt voor de eerste introductie van de moderne geneeskunde in het land van de Rijzende Zon.

G. A. L.

INHOUD

	pag.
G. A. Lindeboom. Dr D. de Moulin, lector in de historia medicinae	22
Promotie A. van der Zwan	27
J. G. Vugs. In Memoriam Gustav Scherz (1895-1971)	28
A. M. Geist-Hofman. In Memoriam Ralph Major (1884-1970)	30
G. A. Lindeboom. Een bezoek aan het "Institut für Geschichte der Medizin" van de Universiteit te Münster	31
Postacademiaal onderwijs in de geschiedenis van de geneeskunde (cursus)	38
Verschenen boeken	42
Stichting Historia Medicinae	27